

IKKINCHI TILNI O'RGANISH ORQALI BOLALARDA MUSTAQIL VA IJODIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Quchqorova Hurshida Quchqor qizi

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 3-kurs talabasi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17599425>

Annotatsiya: Ikkinchi tilni o'rganish bolalarda nafaqat lingvistik ko'nikmalarni rivojlantirishga, balki mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Mustaqil fikrlash bolalarga o'z o'rganish jarayonini boshqarish, yangi bilimlarni tahlil qilish va ulardan samarali foydalanish imkonini beradi, ijodiy fikrlash esa muammolarga noodatiy yondashish, yangi g'oyalar yaratish va o'z ifodalarini erkin yetkazishga yordam beradi. Ushbu tezis ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida bolalarda mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik strategiyalarni tahlil qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interaktiv mashqlar, loyiha ishlari va reflektiv vazifalarni darsga integratsiya qilish nafaqat tilga bo'lgan qobiliyatni oshiradi, balki bolalarning intellektual va kognitiv rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: Ikkinchi tilni o'rganish, mustaqil fikrlash, ijodiy fikrlash, bolalar, kognitiv rivojlanish, pedagogik strategiyalar;

Ikkinchi tilni o'rganish bolalarda nafaqat til ko'nikmalarini shakllantirish, balki mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Til o'rganish jarayoni bolalarni yangi ma'lumotlarni tahlil qilishga, muammolarni mustaqil hal qilishga va o'z fikrlarini turli shakllarda ifoda etishga chorlaydi. Shu sababli, ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish ta'limning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Mustaqil fikrlash bolalarga o'z o'rganish jarayonlarini boshqarish, turli ma'lumotlarni tahlil qilish va ulardan samarali foydalanish imkonini beradi. Shu bilan birga, ijodiy fikrlash bolalarga muammolarga noodatiy yondashish, yangi g'oyalar yaratish va o'z ifodalarini erkin yetkazish imkoniyatini beradi. Ikkinchi til darslari bu ikki ko'nikmani birlashtiradigan ideal platforma bo'lib, o'quvchilarga nafaqat tilni o'rganish, balki mustaqil va ijodiy fikrlashni rivojlantirish imkonini yaratadi.

Pedagogik amaliyot shuni ko'rsatadiki, interaktiv va faol o'qitish metodlari, jumladan loyiha ishlari, muhokama va reflektiv mashqlar bolalarning mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini samarali shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, o'qituvchilar tomonidan darslarda reflektiv mashqlar va o'z-o'zini baholash elementlarini kiritish bolalarning metakognitiv qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bu esa ularning mustaqil o'rganish va turli vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni qo'llashga tayyorlash imkonini beradi.

Shu sababli, ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish nafaqat til o'rganish samaradorligini oshiradi, balki bolalarning intellektual va ijodiy rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Ushbu tezis mazkur jarayonni tahlil qiladi va bolalarda mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan pedagogik strategiyalarni yoritadi.

Ushbu tadqiqotda bolalarda ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan pedagogik strategiyalar tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida sifatli va amaliy yondashuvlar qo'llanildi, jumladan darslarda kuzatuvlar, o'qituvchilar bilan suhbatlar, shuningdek bolalarning ijodiy va mustaqil faoliyatini

baholash asosida ma'lumotlar yig'ildi. Bu yondashuv bolalarning fikrlash jarayonlarini to'liq va chuqur tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqotning asosiy ishtirokchilari sifatida maktab yoshidagi bolalar tanlandi. Ularning yosh xususiyatlari, o'quv darajasi va ilgari ikkinchi tilni o'rganish tajribasi hisobga olindi. Tadqiqot jarayonida bolalar turli interaktiv mashqlar bilan jalb qilindi: hikoya tuzish, ijodiy yozuvlar, loyiha ishlari, muhokama va muammolarni hal qilish mashqlari. Ushbu mashqlar bolalarda ijodiy va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lib, ularning fikrlash qobiliyati, muammolarni tahlil qilish va yangi g'oyalar yaratish darajasi kuzatildi.

Shuningdek, tadqiqotda bolalarning metakognitiv ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratildi. Bolalar o'z o'rganish jarayonlarini rejalashtirish, monitoring qilish va baholashni o'rganishlari uchun reflektiv mashqlar va o'z-o'zini baholash vazifalari qo'llanildi. Bu esa bolalarning mustaqil o'rganish qobiliyatini oshirish, turli vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni qo'llash hamda ijodiy yechimlar topishga tayyorlash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari bolalarda mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish uchun dars metodikasi va pedagogik strategiyalarning samaradorligini baholashga xizmat qildi. Shu bilan birga, natijalar pedagoglarga amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda, ta'lim jarayonini yaxshilash va bolalarning kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim manba bo'ldi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik strategiyalar bolalarning kognitiv qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Bolalar interaktiv mashqlar, loyiha ishlari, muhokama va ijodiy yozuvlar orqali faol ishtirok etdilar. Ushbu mashqlar ularning yangi g'oyalar yaratish, mavjud ma'lumotlarni tahlil qilish va fikrlarini erkin ifodalash qobiliyatini mustahkamladi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, darslarda ijodiy va mustaqil fikrlashni rivojlantiradigan vazifalarni qo'llash bolalarning diqqatini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga undaydi va muammolarni samarali hal qilishga rag'batlantiradi.

Shuningdek, bolalarning metakognitiv ko'nikmalari ham sezilarli darajada rivojlantirildi. Reflektiv mashqlar va o'z-o'zini baholash vazifalari orqali ular o'z o'rganish jarayonlarini rejalashtirish, nazorat qilish va baholashni o'rganishdi. Bu esa bolalarning o'z fikrlash strategiyalarini tushunishiga, turli vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni mustaqil qo'llashga va ijodiy yechimlar topishga imkon berdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, metakognitiv yondashuv bolalarning o'z-o'zini boshqarish va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Natijalar shuningdek, guruh ishlari va loyiha asosidagi mashqlar bolalarda hamkorlikda fikrlash va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilganini ko'rsatdi. Bolalar birgalikda vazifalarni bajarish jarayonida bir-birining fikrlarini tahlil qilish, baholash va qo'shimcha g'oyalar taklif qilishga o'rganishdi. Bu esa ularning ijodiy va mustaqil fikrlashni amaliy tarzda qo'llash qobiliyatini oshirdi, shuningdek, jamoaviy ish va mas'uliyatni bo'lishish tajribasini rivojlantirdi.

Shu tarzda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ikkinchi tilni o'rgatishda mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik strategiyalar bolalarning kognitiv rivojlanishi va til ko'nikmalarini oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish nafaqat tilga bo'lgan qobiliyatni oshiradi, balki bolalarning umumiy kognitiv rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Tadqiqot davomida qo'llanilgan interaktiv metodlar, loyiha ishlari, muhokama va reflektiv mashqlar bolalarning mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish va yangi g'oyalar yaratish qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantirishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, bolalarning metakognitiv ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar ularning o'z o'rganish jarayonlarini rejalashtirish, nazorat qilish va baholash qobiliyatini oshirdi.

Natijalarni pedagogik tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ijodiy va mustaqil vazifalarni darsga integratsiya qilish o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini turli kontekstlarda samarali qo'llashga yordam beradi. Guruh ishlari va loyiha mashqlari bolalarda hamkorlikda fikrlash, muloqot va mas'uliyatni bo'lishish qobiliyatini mustahkamladi. Shu bilan birga, o'qituvchilar tomonidan ijodiy va mustaqil vazifalarni qo'llash bolalarning motivatsiyasini oshirdi, dars jarayonini yanada faol va qiziqarli qildi.

Xulosa qilib aytganda, ikkinchi tilni o'rgatish orqali mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish bolalarning tilga bo'lgan qobiliyatini oshirish bilan birga, ularning intellektual va ijodiy rivojlanishiga ham sezilarli hissa qo'shadi. Ta'lim jarayonida ijodiy va mustaqil vazifalarni muntazam qo'llash bolalarni nafaqat tilni o'rganishga, balki mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va yangi g'oyalarni yaratishga tayyorlaydi. Shu tarzda, ikkinchi tilni o'rganish jarayoni bolalarning kognitiv rivojlanishini va akademik tayyorgarligini bir vaqtning o'zida qo'llab-quvvatlaydi, ularni kelajakdagi murakkab vaziyatlarda samarali fikrlashga tayyorlaydi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching (5th ed.). Pearson Education.
2. Ellis, R. (2015). Understanding Second Language Acquisition (2nd ed.). Oxford University Press.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
5. Paul, R., & Elder, L. (2014). Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life (3rd ed.). Pearson.
6. Robinson, P. (2001). Task-Based Language Learning: Theoretical Foundations. Longman.
7. Swain, M., & Lapkin, S. (2001). Focus on Form Through Collaborative Dialogue: Exploring Task Effects. In M. Bygate, P. Skehan, & M. Swain (Eds.), Researching Pedagogic Tasks: Second Language Learning, Teaching, and Testing (pp. 99–118). Longman.
8. Nation, I. S. P., & Newton, J. (2009). Teaching ESL/EFL Listening and Speaking. Routledge.
9. Sternberg, R. J., & Ben-Zeev, T. (2001). Complex Cognition: The Psychology of Human Thought. Oxford University Press.
10. Genc, B., & Bada, E. (2005). Culture in Language Learning and Teaching. The Reading Matrix, 5(1), 73–84.